

HIV/AIDS, B UN C HEPATĪTA PROFILAKSE

Slimību profilakses un
kontroles centrs

MATERIĀLS OPERATĪVO DIENESTU DARBINIEKIEM

HIV/AIDS, B UN C HEPATĪTA PROFILAKSE

MATERĪĀLS OPERATĪVO DIENESTU DARBINIEKIEM

2017

2

Šī brošūra ir paredzēta operatīvo dienestu darbiniekiem, tostarp, medicīnas darbiniekiem, ugunsdzēsējiem un policistiem. Brošūra sniedz vispārīgu informāciju par HIV, B un C hepatītu, tā inficēšanās riskiem, profilaksi un piesardzības pasākumiem, saskaroties ar potenciāli inficētās asinīm un citiem ķermeņa šķidrumiem, kā arī savainojoties ar piesārņotiem, asiņainiem priekšmetiem (piemēram, adatu). Operatīvo dienestu darbinieki ir pakļauti paaugstinām inficēšanās riskam.

Brošūrā aplūkotas trīs infekcijas, kuras var iegūt, veicot operatīvā darbinieka pienākumus:

HIV infekcija

B hepatīts

C hepatīts

Svarīgi atcerēties, ka jebkura saskaršanās ar asinīm vai citiem cilvēka bioloģiskajiem šķidrumiem ir potenciāli bīstama!

HIV – cilvēka imūndeficīta vīruss. Vīruss vairojas, iznīcinot tās asins šūnas, kas atbild par imunitāti, un izraisa progresējošu imūnsistēmas novājināšanos.

AIDS – iegūtais imūndeficīta sindroms, kas rodas HIV infekcijas attīstības rezultātā. Laiks no inficēšanās brīža līdz AIDS stadijai katram cilvēkam ir individuāls, vidēji 7–10 gadi. Šī perioda ilgums ir atkarīgs no organisma imūnās sistēmas stāvokļa pirms inficēšanās, vīrusa tipa un agresivitātes, savlaicīgas pretvīrusu terapijas uzsākšanas, kā arī citu infekciju, piemēram, tuberkulozes, sifilisa vai vīrushepatītu klātbūtnes.

Hepatīts – aknu iekaisums, ko nereti sauc par „dzeltenu kaiti”, jo ādas un gļotādu dzelte ir viena no aknu iekaisuma izpausmēm.

B hepatītu izraisa B hepatīta vīruss, kas ir “vislipīgākais” no hepatītu vīrusiem, jo inficēšanās deva, salīdzinot ar C hepatīta vīrusu, ir niecīgāka. Visbiežāk cilvēks atveseļojas bez specifiskas ārstēšanas un nepaliek šī vīrusa nēsātājs. Apmēram 1/3 inficēto personu nav slimības simptomu.

C hepatīts ir C hepatīta vīrusa izraisīta infekcijas slimība, kas, līdzīgi kā B hepatīts, izpaužas ar aknu audu bojājumiem. Liela daļa inficēto personu nezina, ka ir inficējušies, jo slimības simptomi var parādīties pēc vairākiem gadiem no inficēšanās brīža. C hepatīts ir ļoti izplatīta infekcija injicējamo narkotiku lietotāju vidū.

Cilvēki, kuri inficējušies ar HIV, B un C hepatītu vīrusiem, nedrīkst būt asins vai audu donori.

FAKTI PAR HIV, B UN C HEPATĪTU

HIV

B
hepatīts

C
hepatīts

Pieejama
vakcinācija

NAV

IR

NAV

Inficēšanās

Ja inficētas asinis iekļūst asinsritē, piemēram, inficētu asiņu nokļūšana uz bojātas ādas (brūcēm) un gļotādām, saduršanās ar nesteriliem, asiem priekšmetiem (piemēram, injekciju adatām);

organismā iekļūstot izdalījumiem no inficēta partnera dzimumorgāniem (sperma, sekrets, kas izdalās pirms ejakulācijas, maksts sekrets), piemēram, dzimumakta laikā, ja netiek lietots prezervatīvs;

vertikālā transmisija, bērnam inficējoties no HIV inficētas mātes grūtniecības, dzemdību vai zīdīšanas laikā.

Simptomi

Agrīnie HIV simptomi var būt:

- paaugstināta ķermeņa temperatūra;
- sauss klepus;
- drudzis un citi vīrusu infekcijām raksturīgi simptomi.

Simptomi var arī nebūt! Cilvēks pēc inficēšanās var justies vesels, bet tomēr notiek HIV vīrusa vairošanās organismā.

Akūta B hepatīta simptomi:

- nespēks;
- nelaba dūša;
- vemšana;
- sāpes labajā parībā;
- tumšs urīns;
- gaiši izkārnījumi;
- dzelte;
- ādas nieze.

C hepatīta simptomi:

- drudzis, tumšs urīns, vēdera sāpes;
- ilgstošs nogurums;
- nelaba dūša;
- diskomforta sajūta labajā parībā;
- slikta apetīte;
- dzelte;
- īslaicīgas muskuļu un locītavu sāpes.

Ārstēšana

Tiek pielietota specifiska pretvīrusu terapija, kas nomāc HIV vīrusa vairošanos un stiprina imūno sistēmu, aizkavējot AIDS stadijas iestāšanos. HIV nav iespējams pilnībā izārstēt un medikamenti jālieto visu mūžu.

Akūta B hepatīta gadījumā vairumam pacientu nav nepieciešama medikamentoza terapija. Hroniskas formas gadījumā tiek lietoti pretvīrusu medikamenti.

Tiek pielietota specifiska pretvīrusu terapija, lai novērstu aknu iekaisumu un aknu bojājumus.

IETEICAMIE PROFILAKSES PASĀKUMI, LAI IZVAIRĪTOS NO INFICĒŠANĀS AR HIV, B UN C HEPATĪTU

5

SPECIFISKĀ PROFILAKSE

Operatīvo dienestu darbiniekiem ir ieteicams vakcinēties pret B hepatītu.

Vakcinācija

Vakcinācija ir visefektīvākā B hepatīta profilakse. Kopā nepieciešams saņemt 3 potes 6 mēnešu laikā. Vienreiz veicot vakcinācijas kursu, tiek nodrošināta aizsardzība pret slimību un atkārtota vakcinācija nav nepieciešama.

DROŠĪBAS NOTEIKUMU IEVĒROŠANA

Individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana:

Cimdi un aizsargapģērbs

- pirms saskares ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem, jāuzvelk vienreizlietojamie gumijas cimdi. Cimdiem nav jābūt steriliem;
- situācijās, kad asinis vai citi ķermeņa šķidrumi var nokļūt uz sejas un/vai acu gļotādas, jālieto papildus individuālie aizsardzības līdzekļi, piemēram, brilles un/vai sejas aizsargmaska, elpināmā sejas maska;
- lai otra cilvēka asinis vai citi bioloģiskie šķidrumi nenokļūtu uz ķermeņa, ieteicams lietot darba apģērbu.

Izvaišanās no asiņu un citu ķermeņa šķidrumu nokļūšanas uz bojātas ādas un vaļējām brūcēm:

- pirms darba pienākumu veikšanas, ieteicams brūces nosegt ar ūdensnecaurīdīgu pārsēju vai plāksteri, īpaši tas attiecas uz ievainojumiem rokās (piemēram, iegriezumi, apdegumi vai skrāpējumi);
- jā rūpējas par roku ādu, lietojot mitrinošus krēmus;
- jāizvaišas no ādas kairinātājiem, kas var radīt dermatītu (ādas iekaisumu) vai citus ādas bojājumus;
- jāizvaišas no kontakta ar cita cilvēka ādas un gļotādas (piemēram, mutes gļotādas) bojājumiem – brūcēm, izsitumiem, čūlām;
- jāizvaišas no kontakta ar citu personu muti un zobiem (piemēram, kodumiem).

Profilakses pasākumi, lai novērstu savainošanos ar asiem priekšmetiem (adatām, stikla lauskām, šļircēm, nažiem, asmeņiem u.c.), veicot aizturētās personas vai vietas pārmeklēšanu:

- ieteicams pārmeklēšanu veikt lēni;
- jāizvairās ar rokām pārmeklēt vietas, kas ir grūti pārskatāmas vai tumšas;
- nav ieteicams izmantot slidošas roku kustības, pārmeklējot aizturēto personu, lai izvairītos no sadursšanās ar pārmeklējamās personas kabatās esošiem asiem priekšmetiem;
- grūti pārmeklējamās un aizsniedzamās vietās jāizmanto paliginstrumenti, lai tiktu novērsta roku tieša saskare ar asiem priekšmetiem;
- pārmeklējot somas, ieteicams to saturu izbērt uz virsmas;
- veicot pārmeklēšanu, ieteicams izmantot papildus apgaismojumu (kabatas lukturīšus u.c.) un spoģuļus, lai uzlabotu redzamību.

Droša apiešanās ar asiem priekšmetiem (adatām, stikliem, šļircēm, nažiem, asmeņiem u.c.):

- saskaroties ar asiem priekšmetiem, tajā skaitā šļircēm, ieteicams lietot darbam atbilstošus, piemēram, vienreizlietojamus gumijas cimdus;
- šļirci visdrošāk pārvietot, turot tās aiz stobriņa jeb korpusa. Īpaši uzmanīgi jārikojas ar šļirci adatu, nav ieteicams adatu atdalīt no šļirci un atsevišķi turēt to rokās, jo tas būtiski palielina risku savainoties;
- ar asiem priekšmetiem ieteicams rīkoties tikai vienai personai, pēc iespējas izvairoties tos nodot citai personai;
- aso priekšmetu uzglabāšanai un pārvietošanai ieteicams izmantot aizveramus, speciālus konteinerus (tiem jābūt no necaurdurama materiāla, maksimāli novēršot adatu un citu tur ievietoto priekšmetu nejaūšu izbiršanu). Speciālie konteineri, kuros tiek ievietoti asie priekšmeti ir dzeltenā krāsā ar bioloģiskā apdraudējuma uzrakstu un simbolu, tomēr ja konkrētajā situācijā šādi konteineri nav pieejami, tad var izmantot, piemēram, plastmasas pudeles.

Drošības pasākumi, kas jāievēro saskaroties ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem:

- lai nenotiktu saskare ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem, ieteicams lietot individuālo aizsargapģērbu (cimdus, aizsargbrilles un darba apģērbu);
- asinis vai citus ķermeņa šķidrumus ieteicams savākt pēc iespējas ātrāk;
- virsmas un grīdu, kas notraipītas ar asinīm vai citiem cilvēka ķermeņa šķidrumiem, apstrādāt šādi:

- notraipīto vietu pārklāj ar šķidrumu uzsūcošu materiālu;
- dezinficē laukumu apkārt notraipītajai vietai, uzklāto materiālu aplej ar dezinficējošu šķidrumu;
- pēc dažām minūtēm (atkarīgs no dezinfekcijas līdzekļa) izlietos materiālus savāc un virsmu nomazgā;
- savāktos materiālus iznīcina atbilstoši instrukcijai;
- priekšmeti, kas paredzēti vairākkārtējai lietošanai, jādezinficē atbilstoši instrukcijai;
- darba apģērbus, kas notraipīts ar asinīm vai citiem cilvēka ķermeņa šķidrumiem, ieteicams nodot profesionālai ķīmiskai tīrīšanai. Ja tas nav iespējams, tad pēc veļas izmazgāšanas efektīva ir veļas žāvēšana augstā temperatūrā veļas žāvētājā;
- ādas izstrādājumus, kas notraipīti ar asinīm vai citiem cilvēka ķermeņa šķidrumiem, ieteicams tīrīt, izmantojot ūdeni un ziepes.

MINĒTO DROŠĪBAS PASĀKUMU IEVĒROŠANA NEPRASA LIELUS MATERIĀLOS IEGULDĪJUMUS, TOTĪES IEVĒROJAMI SAMAZINA RISKU INFICĒTIES AR HIV, B UN C HEPATĪTU.

RĪCĪBA PĒC SASKARES AR CITAS PERSONAS ASINĪM VAI ĶERMEŅA ŠĶIDRUMIEM

Ja ir noticis kontakts ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem, piemēram, notikusi saduršanās ar šļirci vai citiem asiem priekšmetiem, tad ir svarīgi rīkoties nekavējoties – uzreiz pēc negadījuma. Ieteicams rīkoties šādi:

Veikt neatliekamo palīdzību:

Pēc saduršanās vai sagriešanās:

- veicināt asiņošanu no brūces, no tās izspiežot asinis;
- mazgāt brūci ar ūdeni un ziepēm;
- 3–5 minūtes skalot brūci zem tekoša ūdens;
- dezinficēt brūci ar 70% spirta šķīdumu vai citu dezinfekcijas līdzekli;
- uzlikt sterilu pārsēju.

Pēc gļotādas saskares – skalot ar tīru ūdeni.

Sastādīt aktu par negadījumu, pieaicinot divus lieciniekus, kas apliecina negadījuma apstākļus.

Četrus stundu laikā pēc negadījuma ierasties SIA „Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas” Latvijas Infektoloģijas centra AIDS ambulatorajā nodaļā vai uzņemšanas nodaļā (Rīgā, Linezera ielā 3), lai speciālisti varētu izvērtēt iespējamo risku inficēties ar HIV un nepieciešamības gadījumā nozīmētu profilaktisku HIV infekcijas terapiju.

Medikamentozu HIV profilaksi uzsāk, ja laiks kopš saskares ar HIV inficētu materiālu nepārsniedz 48 stundas (ideālā variantā <4 stundām).

Līdzī jāņem personu apliecinošs dokuments, sastādītais akts un asins paraugs vai materiāls (piemēram, šļirce), ar kuru notikusi saskare.

VESELĪBAS PĀRBAUDES PĒC SASKARES AR CITAS PERSONAS ASINĪM VAI ĶERMEŅA ŠĶIDRUMIEM

9

Ja ir bijusi saskare ar citas personas asinīm vai ķermeņa šķidrumiem, nepieciešams veikt šādas veselības pārbaudes, kā arī laboratoriskas pārbaudes saskares materiālam.

Saskares materiālam: HIV, B un C hepatīta pārbaude.

Cietušajai personai:

- HIV testu ieteicams veikt 6 līdz 12 nedēļas pēc saskares ar citas personas asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem. Ja ir saņemta profilaktiska HIV infekcijas terapija, tad HIV testu ieteicams veikt 24 nedēļas pēc saskares ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem, tikai tad droši var teikt, ka nav notikusi inficēšanās ar HIV. Negatīvs HIV tests pēc 12 nedēļām nozīmē, ka nav notikusi inficēšanās ar HIV vīrusu.
- B hepatīta testu ieteicams veikt 4 nedēļas pēc saskares ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem. Ja saskare ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem notikusi vakcinācijas laikā, tad testu nepieciešams veikt pēc trešās B hepatīta potes saņemšanas.
- C hepatīta testu ieteicams veikt 12 līdz 24 nedēļas pēc saskares ar asinīm vai citiem ķermeņa šķidrumiem. Negatīvs tests pēc 24 nedēļām kopš saskares brīža nozīmē, ka nav notikusi inficēšanās ar C hepatīta vīrusu.

Laikā, kad gaidīt HIV, B hepatīta un C hepatīta testa rezultātu ieteicams:

- jebkura dzimumakta laikā lietot prezervatīvu;
- nelietot kopīgus higiēnas piederumus (piemēram, skuvekli vai zobu birsti);
- nelietot kopīgus injicēšanas piederumus un rūpēties par drošu izlietoto injicēšanās piederumu izmešanu gadījumos, kad ir nepieciešams injicēt zāles (piemēram, cukura diabēta gadījumā);
- neziedot asinis, audus un orgānus.

RISKS INFICĒTIES AR HIV, B UN C HEPATĪTU PĒC SASKARES AR INFICĒTĀM ASINĪM VAI CITIEM ĶERMEŅA ŠĶIDRUMIEM

nulle

ļoti zems

zems

vidējs

augsts

ļoti augsts

Inficētu asiņu kontakts ar traumētu ādu, mutes vai acu gļotādu, piemēram, traumas gadījumā vai veicot elpināšanu bez aizsarglīdzekļiem (elpināšanas maska).

B hepatīts (+) vidējs

C hepatīts (+) zems

HIV + zems*

Saduršanās ar adatu vai citu asu priekšmetu, piemēram, savainošanās ar nazi vai adatu, uz kā atrodas inficētas personas asinis.

B hepatīts (+) ļoti augsts**

C hepatīts (+) augsts***

HIV + zems****

Inficētas personas siekalu iekļūšana otra cilvēka mutē vai acu gļotādā, kodumi, kā rezultātā tiek ievainota āda.

B hepatīts (+) ļoti zems

C hepatīts (+) nav riska

HIV + nav riska

Inficētu asiņu un/vai siekalu kontakts ar veselu ādu.

B hepatīts (+) nav riska

C hepatīts (+) nav riska

HIV + nav riska

* risks inficēties ar HIV pēc inficētu asiņu kontakta ar traumētu ādu ir mazāk, kā 1/1000 gadījumiem

nav riska = mazāk kā 1/1 000 000 gadījumiem

** risks inficēties ar B hepatītu saduroties ar adatu ir vidēji 1/3 gadījumiem

*** risks inficēties ar C hepatītu saduroties ar adatu ir vidēji 1/30 gadījumiem

**** risks inficēties ar HIV saduroties ar adatu ir vidēji 1/300 gadījumiem

VIETAS, KUR IESPĒJAMS VEIKT HIV, B UN C HEPATĪTA TESTUS

Asinis izmeklēšanai uz HIV, B un C hepatītu var nodot jebkurā laboratorijā ar ārsta nosūtījumu (jāmaksā pacienta iemaksa) vai bez ārsta nosūtījuma (maksas pakalpojums).

HIV eksprestestu, B un C hepatītu diagnostiku ar pirms un pēc testa konsultāciju **bez maksas un anonīmi** var veikt arī kādā no HIV profilakses punktiem gan Rīgā, gan Latvijas reģionos (Slimību profilakses un kontroles centra mājaslapā www.spkc.gov.lv, sadaļā "HIV profilakses punkti" – www.spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/hiv-profilakses-punkti)

Ja tests uzrāda pozitīvu HIV, B vai C hepatīta rezultātu, tad nekavējoties jāvēršas SIA „Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas” stacionārā „Latvijas Infektoloģijas centrs” (Rīgā, Linezera ielā 3), kur tiek veikta galīgā HIV, B vai C hepatīta infekcijas diagnozes apstiprināšana.

Materiālu sagatavoja
Slimību profilakses un kontroles centra speciālisti

Duntes iela 22, k-5, Latvija, LV-1005
Tālrunis: +371 67501590 Fakss: 67501591
E-pasts: info@spkc.gov.lv
Mājaslapas adrese: www.spkc.gov.lv

Seko mums sociālajos tīklos:
draugiem.lv/sveiksunvesels
facebook.com/SPKCentrs
twitter.com/SPKCentrs
Youtube: Slimību profilakses un kontroles centrs

Informācijas pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā
atsauce uz Slimību profilakses un kontroles centru obligāta

Bezmaksas izdevums